

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Юлия Георгиева Дончева, PhD

Русенски университет „Ангел Кънчев“

относно материалите на докторант *Димитриос Николаос Хатзис*, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, в област на висше образование 1. Педагогически науки, по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), с научен ръководител проф. дпн Милен Замфиров Замфиров, в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата с тема на дисертационния труд: *„Педагогически въздействия, улесняващи интегрирането на ученици с аутизъм“*.

Данни, констатация и преценка на конкурсната процедура, докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите за конкурса.

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба. Данни за конкурса и докторантурата – На основание чл. 4 от Закона за развитие на Академичния състав в Република България (обн. ДВ, бр. 38 от 21. 05. 2010 г., изм. ДВ. бр. 81 от 15.10. 2010 г., изм. ДВ бр. 101 от 28. 12. 20210 г.; изм. бр. 68 от 02.08. 2013 г., в сила от 02.08. 2013 г.; изм. И доп., бр. 30 от 03.04.2018 г., в сила от 05.05. 2018 г.), решение на Факултетния съвет на Факултет по науки за образованието и изкуствата от 28.05. 2024 г., Протокол № 8 и на основание Заповед № РД-38-274 от 03.06.2024 г. на Ректора на Софийски университет, редовен докторант Димитриос Николаос Хатзис е отчислен с право на защита с положително решение на първичното звено за готовност, откривайки процедурата му,

давайки ход за защита на дисертационния труд. Спазени са всички предварителни законови и нормативни правила предвидени по настоящата процедура.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.).

От представената автобиография относно *образованието и квалификацията, както и академичните постижения* на докторанта в хронологичен ред е видно, че образователния ценз, академичното израстване и надграждане е активно и динамично, а именно:

September 2007 – November 2011: Bachelor Degree in “History of Modern Times” Degree: 7,07 (Very Good),_University of Crete,_Faculty of History and Archaeology, Greece.

September 2011 – June 2014: Degree in Primary Education, Degree: 8.47 (Very Good), European University of Cyprus.

September 2015 – June 2017: Master Degree in “History, Local History: Research and Teaching”, Degree: 8.72 (Excellent), University of Western Macedonia/Greece, Faculty of Primary Education.

February 2019 – to date: Doctoral studies in the field of “Special Education”, Doctoral Dissertation: “Educational interventions promoting the inclusion of autistic students”, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Faculty of Educational Studies and the Arts, Bulgaria.

Професионален опит (Working experience):

January 2019 - to date: Chatzis Dimitrios working as a Teacher (Primary Education) in different regions of Greece.

Сертификационни документи (Training):

2007 – 2008: Courses on “Informatics”, University of Crete, Faculty of History and Archeology, Greece

May 2010: Workshop on “School Mediation: Peaceful Solving of Conflicts at School”, University of Crete, Faculty of Educational Studies.

March 2019: Seminar on “Supporting Schools to create an inclusive environment for refugee students”, Ministry of Education, Research and Religions, Institute of Educational Policy.

May 2019: Seminar on “Special Education: A comparative overview”, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Faculty of Educational Studies and the Arts.

July 2019 - February 2020: 420 hours Seminar on “Special Education and Training”, Aegean University (Mytilini/Greece), Educational Center for Lifelong Learning.

June 2019 – March 2020: 408 hours Seminar on “Intercultural Education for students with migratory background or refugees.”, Aegean University (Mytilini/Greece), Educational Center for Lifelong Learning.

June 2021: 20 hours Seminar on “Distance Training”, National and Kapodistrian University of Athens, Educational Center for Lifelong Learning.

November 2021 – January 2022: 36 hours Seminar on “Skills Training of Teachers through workshops.”, Ministry of Education, Research and Religions, Institute of Educational Policy.

March 2022 – to date: 36 weeks (450 hours) Seminar on “Autism: Understanding, Education and Intervention.”, University of Patras, Educational Center for Lifelong Learning.

Foreign languages:

July 2014: English (Lower), Test of English for International Communication – TOEIC (580) Educational Testing Service, Hellenic American Union.

August 2018: English (Proficiency), Test of Interactive English, CEFR Level: C2.

Други умения (Other skills):

Certified Computer User by ACTA:

- Word Processing (MS Word 2007 GR). Spreadsheets (MS Excel 2007 GR). Internet Application & Communication (MS Internet Explorer 8.0 GR & MS Outlook 2007 GR. MS Windows. Microsoft PowerPoint 2007 GR.

Докторант Димитриос Николаос Хатзис е амбициозен млад мъж, постоянно надграждащ се, с желание, стремеж и реализация към обучение, самоусъвършенстване и провокиране към нови академични постижения на докторанта, като това последното до момента, а именно образователна и научна степен доктор (PhD).

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд.

Темата "*Педагогически въздействия, улесняващи интегрирането на ученици с аутизъм*" е изключително актуална по следните причини, аргументирано:

- **Нарастващ брой на децата с аутизъм:** Според данни на Световната здравна организация, в световен мащаб 1 на 100 деца е диагностицирано с аутизъм. В България броят на децата с аутизъм е около 10 000. Според проучване от 2018 г., 1 на 145 деца в Гърция е диагностицирано с аутизъм. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7408756/>). Това е по-високо от средния процент за Европа, който е 1 на 100. (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism->

[spectrum-disorders](#)) Счита се, че броят на децата с аутизъм в Гърция е недооценен, тъй като не всички деца са диагностицирани.

- **Все по-голямо осъзнаване на значението на ранното откриване и интервенция:** Ранното диагностициране и прилагането на подходящи педагогически въздействия могат да окажат значително влияние върху развитието на децата с аутизъм и да им помогнат да се интегрират успешно в обществото.

- **Промяна в политиките за образование:** В много страни, включително и в България, и в Гърция се наблюдават промени в политиките за образование, които целят да осигурят по-добро включване на децата с аутизъм в системата на образованието.

- **Развитие на нови педагогически подходи:** Разработват се и се прилагат все по-нови и ефективни педагогически подходи за работа с деца с аутизъм. **Като такива могат да се посочат:**

- *Използване на технологии* - Технологиите могат да се използват по различни начини, за да подпомогнат интегрирането на децата с аутизъм, например за комуникация, за учене, за социализация и др.

- *Прилагане на индивидуален подход* - Всеки ученик с аутизъм е различен и има своите собствени, специфични потребности. Важно е педагогическите въздействия да бъдат съобразени с индивидуалните характеристики на детето.

- *Създаване на подкрепяща среда* - Децата с аутизъм се нуждаят от подкрепяща среда, в която да се чувстват сигурни и приети.

- *Сътрудничество между семейството, училището и специалистите* - Успешното приобщаване на децата с аутизъм зависи преди всичко от ефективното сътрудничество между семейството, училището и специалистите в тази област.

Обобщение: *в заключение, темата е изключително актуална и важна.* Развитието на нови педагогически подходи и прилагането им на практика е ключов фактор за успешната интеграция на децата с аутизъм в обществото.

Както винаги научния ръководител на докторанта, проф. дпн Милен Замфиров, национално и международно признатия учен, намира най-актуалното, най-съвременното, и в случая менторирайки докторанта, извежда до край тази трудна тематика, както като обект и предмет, така и като методология на изследване. Поздравления!

4. Структура и съдържание на дисертационния труд. Данни за дисертацията - Дисертационният труд се състои от въведение, четири глави (литературен преглед на образователните интервенции и въздействия, насърчаващи включването на ученици с аутизъм, дизайн на изследването, анализ на резултатите, тълкуване на констатации и заключения), списък на публикациите по темата на дисертационния труд и библиография. Дисертационният труд е с обем 230 страници. В текста има 12 таблици, както и 13 фигури. Библиографията е от 279 източника, цитирани в текста.

В резюме структурното съдържание на записката има следните компоненти:

Въведение: разглежда се темата за включването на ученици с аутизъм в общообразователната среда. Представят се теоретични рамки, свързани с аутизма, образователните интервенции и приобщаването.

Теоретичен преглед: Дава се дефиниция за аутизма и характеристиките на ученици от аутистичния спектър. Разглеждани са типичните прояви на аутизма. Прегледани са различни образователни интервенции за ученици с аутизъм, включително е приложен поведенчески анализ, програмата ТЕАССН, системата PECS и сензорно-моторни

въздействия. Обсъдени са факторите на околната среда, влияящи върху обучението на ученици с аутизъм. Представени са стратегии за повишаване на ефективността на образователните интервенции.

Включване на ученици от аутистичния спектър: дава се определение за включване и интеграция. Обсъждат се педагогическите проблеми на учениците с аутизъм в предучилищна възраст. Анализирани са факторите за успешно приобщаване. Разгледана е ролята на масовите учители за прилагане на интервенции, насърчаващи приобщаването. Представена е „Теоретична рамка на изследването“.

Изследователска част: Цел и задачи на изследването. Хипотези. Участници в изследването. Методология на изследването.

Обобщение на резултатите: Използване на стратегии за обобщаване. Поддържане на социални умения. Умения за самоуправление. Надеждност и вътрешна валидност на изследването. Ограничения на изследването. Изведени са Принос на изследването.

Заключение: Дисертацията допринася за по-доброто разбиране на приобщаването на ученици с аутизъм в общообразователната среда.

- Предлага практични насоки за учители и други специалисти, работещи с деца и с ученици т аутистичния спектър.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси.

Съдържание и оценка на научните приноси – Към приносите (приемам неговата формулировка), както и заключението и изводите, които съответстват и колерират на дисертабилното изследване, изведени от докторант Димитриос Николаос Хатзис, аз ще допълня със следните аспекти:

Научнотеоретични приноси. *Разширяване на теоретичните знания за аутизма и неговите проявления:* По-задълбочено разбиране на

специфичните характеристики на учениците с аутизъм в контекста на учебния процес. Идентифициране на факторите, които влияят върху интегрирането на ученици с аутизъм в общообразователната среда. Разработване на нови теоретични модели за разбиране на процесите на включване и интеграция.

Разработване на нови педагогически подходи: Създаване на ефективни стратегии за преподаване и учене, съобразени с нуждите на децата и учениците с аутизъм. Разработване на адаптирани учебни материали и ресурси. Идентифициране на най-подходящите методи за оценка на знанията и уменията на учениците с аутизъм.

Повишаване на осведомеността за аутизма: Развенчаване на митове и предразсъдъци, свързани с аутизма. Повишаване на разбирането на обществото за потребностите на децата и учениците с аутизъм. Стимулиране на толерантност и приемане на различията.

Практико-приложни приноси. *Подобряване на образователните резултати на децата и учениците с аутизъм:* Повишаване на мотивацията и ангажираността им в учебния процес. Развиване на техните знания, умения и компетенции. Подготовка за самостоятелен живот и успешна социализация.

Създаване на по-приобщаваща образователна среда: Насърчаване на позитивно взаимодействие между децата и учениците с аутизъм и техните връстници. Разработване на политики и практики, подкрепящи включването на всички деца и ученици. Осигуряване на ресурси и подкрепа за учители и други специалисти, работещи с деца и ученици с аутизъм.

Подобряване на качеството на живот на учениците с аутизъм и техните семейства: Намаляване на нивата на стрес и тревожност.

Повишаване на самочувствието и увереността им. Улесняване на тяхната интеграция и приобщаване в обществото.

В заключение е важно е да се отбележи, че дисертационния труд "Педагогически въздействия, улесняващи интегрирането на ученици с аутизъм" е динамично развиваща се тематична област, в която постоянно, непрекъснато, се правят нови открития и се разработват нови подходи. Изследвания в тази арена са от съществено значение, допринасяйки за по-доброто разбиране и за подобряване на живота на децата и учениците с аутизъм, както и за създаване на по-справедливо и приобщаващо общество.

Обобщавайки задължителната част от становището за приносните моменти на научния труд ще маркирам, че разработки от този род трябва да намерят място в научната литература, за да могат педагогическите, непедagogически специалисти, експертите, заинтересованите по проблематиката да открият своите отговори.

6. Данни за автореферата. Авторефератът е на български и на английски език, с общ обем от 44 страници, от които една страница „Списък на публикациите“ по темата (4 на брой) и седем (7 страници) Библиография. Отговаря на всички стандартни изисквания за синтезирана и адекватна, аналитико-систематична разработка на първичния документ, научния текст, както и обективното отразяване съдържанието на дисертационното изследване. Спазени са научните и техническите изисквания за оформянето и презентирането му в хартиения вариант, и в дигиталния вид като On-line публикация. Коректността е видна, анализирана е научната стойност на научния труд, както и количествените данни по нормативните изисквания в националните и вътрешно-институционалните закони и правилници.

Констатирам с удовлетвореност, че няма допуснати нарушения, относно съответствието на дисертацията и оригиналността на труда с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника към него, Правилника за придобиване на научни степени в СУ „Св. Климент Охридски“ и вътрешните правила на институцията.

7. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания).

7.1. Данни за публикациите. Дисертантът представя 4 (четири) публикации по темата на научното изследване, издадени в периода 2019 – 2022 година. Три са самостоятелни, една в съавторство с научни ръководител. Съдържанието им е адекватно и съответства на дисертацията, както като етапност, така и като континуум.

7.2. Преценка за съответствие на научната продукция според изискванията на ЗРАС. Докторантът участва със следната научна продукция, съотнесена към Наукометричните критерии за минималните национални изисквания към научната и преподавателска дейност на кандидатите за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, Област 1. Педагогически науки, както следва:

• *Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, Група А, Показател 1 → 50 точки.*

• *Група Г 7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове: 3 брой самостоятелни x 10 точки = 30 точки; 1 брой в съавторство = 5 точки*

*Публикации - **Общ брой** точки по показател Публикации = 35 точки.*

***Общ брой** точки по показатели от групи А и Г = 85 точки.*

От тук може да се обобщи, че сумата от показателите на съответните групи **напълно отговаря** на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (за образователната и научна степен „доктор“) за област 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

8. Лични впечатления.

Не познавам лично Димитриос Николаос Хатзис, но съдейки по научната продукция – дисертация, автореферат и публикации, предоставена за участие в конкурса, мога да констатирам, че заедно, под изключително професионалното и компетентно ръководене на научния си ръководител проф. дпн Милен Замфиров, е финализиран научен труд, чиято тематика е значима и актуална, не съдържаща значими слабости, които да омаловажат нейните достойнства. Поздравления!

9. Бележки, препоръки и въпроси.

Бележки, положителни: Важно е да се подчертае, че темата е изключително актуална и значима, както от научна, така и от практическа гледна точка. Изследванията в тази област са от съществено значение за подобряване на живота на учениците с аутизъм и за създаване на по-справедливо и приобщаващо общество. Представеният материал е добре структуриран, съдържа актуална информация и е подкрепен с релевантни източници. Освен това, бих искала да подчертая, че темата е значима и е важно да се продължи работата в тази посока.

Препоръки: Би могло да се добавят повече примери за успешни практики за приобщаване на деца и ученици с аутизъм в общообразователната среда. Би било полезно да се разгледат по-подробно предизвикателствата, пред които се изправят учителите и другите

специалисти, работещи с деца и ученици с аутизъм. Може да се обърне внимание на ролята на технологиите за улесняване на интегрирането на деца и ученици с аутизъм. Би било интересно да се разгледат международните практики и тенденции в областта на приобщаващото образование на деца и ученици с аутизъм.

• *Разпространение на резултатите:* Резултатите от изследването могат да бъдат представени на научни конференции и публикувани в научни списания, за да достигнат до по-широка аудитория. Тоест, добре е докторанта да разшири своето участие в международни образователни проекти, да има стремеж за/към популяризиране на резултатите от изследователската дейност в публикации, конференции, научни срещи и т.н., за да бъдат чути и видими резултатите.

Въпроси:

- Какви са най-ефективните стратегии за преподаване и учене на ученици с аутизъм?
- Какви са най-подходящите методи за оценка на знанията и уменията на учениците с аутизъм?
- Какви са най-важните фактори за създаване на приобщаваща образователна среда за ученици с аутизъм?
- Какви са ролята и отговорностите на учителите, родителите, специалистите и другите заинтересовани страни в процеса на интегриране на ученици с аутизъм?
- Какви са предизвикателствата, пред които се изправят учениците с аутизъм в процеса на интеграция?
- Какви са ползите от интегрирането на ученици с аутизъм за тях самите, за техните връстници и за обществото като цяло?

10. Заключение - Докторант *Димитриос Николаос Хатзис* е изпълнил задълженията си произтичащи от изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“, както и задълженията по съответния индивидуален учебен план на докторанта, тоест отговаря на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСР. Формата и съдържанието на дисертационния труд отговарят на изискванията на чл. 27 от ППЗРАСРБ. Всички административни процедури са спазени.

Имайки предвид гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси.

Заявявам своя **положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“** на *Димитриос Николаос Хатзис* от професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), област на висше образование 1. Педагогически науки.

Изготвил рецензията,

в качеството си на член на научното жури:

(Проф. д.н. Юлия Дончева, PhD)

11.07.2024 г.